

Igor Mohorov! kako da vam ga opišem, a da povjerujete u moju riječ kada bude pokušala objasniti neka njegova djela! Ne, vi nećete povjerovati, a poneko odmahnut će rukom na sve to, jer, ipak je to samo literatura. A, eto, Mohorov je takav da bi sva moja literatura kaskala za njegovim doživljajima, a vi biste i dalje odmahivali rukom.

„Oprostite, rekli biste, ali čemu pretjerivanja. Znamo da se ponegdje događaju takve i takve stvari, ali, dragi moj, u jednoj ozbiljnoj knjizi pisac treba ispričati nešto jednostavno i ujedno zanimljivo, nešto poslije čega se može mirno ugaziti noćna lampica i zahrkati u jastučiću izvezenom u nekom dalekom selu, gdje je supruga sakupljala miraz. Dobro, nastavljate vi, razumijem i pokušaje zabave, eto, korisna zabava nikada nije za odbacivanje. Ali, dozvolite, unaprijed pokušavati pričati o istinitosti i sličnim glupostima, pa to je previše. Ili je nešto dobra i korisna knjiga, knjiga koju obično uzimam na otplatu, pa tu i tamo zavirim u njene stranice, ili je zabavna, većinom dječja priča, kakva zgodna kriminalka... Ali govoriti o istinitosti, pazite, o istinitosti... Ne, ne, to je ipak malo previše! Ovi literati si u posljednje vrijeme mnogo dozvoljavaju, zaista mnogo!”

I tako opet neće biti mogućnosti da vam iskreno ispričam sve ono što sam namjeravao, a da ne spominjemo Igora Mohorova! Nitko ne bi povjerovao! Ne, to svakako ne mogu tako jednostavno i obično zamotati u zamotuljčić istine. Prije svega stoga što vi, dragi čitače, imate pravo. Imate pravo u svojoj pravednoj sumnji da sigurno pretjerujemo kod pravljenja naših novela, romana, a da o pjesnicima i ne govorimo! A Igor Mohorov? Ta, tko zna što je prava istina u čitavoj toj priči! Evo vidite, smislio sam da vam ispričam nekoliko detalja iz njegovog života poslije kojih biste svakako s razlogom posumnjali da je to sve istina. I zato odustajem. Da, da, odustajem, jer ni sam nisam potpuno siguran u tog Igora Mohorova. Štaviše, sumnjam u njegove doživljaje, počnjam i sam uviđati kako u svemu tome ima prilično izmišljenog, nestvarnog, čak, oprostite mi što to i spominjem, ponekad posumnjam da Igor Mohorov sve to nije sanjao, jednostavno sanjao i zatim prihvatilo kao istinu. Pa, molim vas, zar nema prilično ljudi u takvom rastrzanom, živčanom stanju... Pa zar nas ne pritišće ova buka i ovaj teški zrak u gradu, gdje bi nas upola manje moglo tek skućeno riješiti svoje najosnovnije potrebe! Da, Igor Mohorov je prilično labilna priroda, prije svega, to je kod njega izgleda i nasljedno.

Evo, vidite, tako mi je o svemu pričao: kako u njegovoj familiji neki predak spavao sa vlastitim kćerima, a oni da potječu čak od svojih vlastitih sestara. Kao, taj predak bio je prilično zatvoren čovjek, živio je na nekom osamljenom povučenom mjestu, dođuše, ipak u samom gradu, ali ipak nekako povučen u neke baštice, i među neko granje i cvijeće već podivljalo od zapuštenosti, a rijetko je i izlazio.

Tako je sve pričao Mohorov, jer je spreman u svako vrijeme pričati o svojim precima, tako da malo prljavštine koju i sam nosi skida sa svoje glave upravo njihovim nedjelima.

Ali, kažem, tko zna nije li on sve to ipak izmislio? Kad bi ga barem mogli čuti! Volio bih kada bi se dogodilo to da Mohorović progovori pred svima vama. Ovakvo se čini kao da ništa nije istina, ili kao da je sve to tek njegov san. Svakako, bio bih manje kriv, jer bi i vi čuli. Ali, on ne govori, tek pred onima koje zna, pred svojim pozornim slušačima. Ne, tu svakako nema pravdanja, i ja sam jedan od njih. Čak možda i najpoznatiji. Ne polažem toliko na ono što neprestano zahtjeva Marija — vjerojatnost — sigurno i stoga što sam nekako previše zbunjen pred onim što se ne zbiva, pred onim što ja nikada nisam doživio i, vjerujem, nikada neću ni doživjeti, a drugi, Igor Mohorov, sve ima tako jasno podijeljeno u glavi sve mu teče jasno i uvjerljivo, i ono što Marija zahtjeva od njega, vjerojatnost, no, na tome i ona sa-

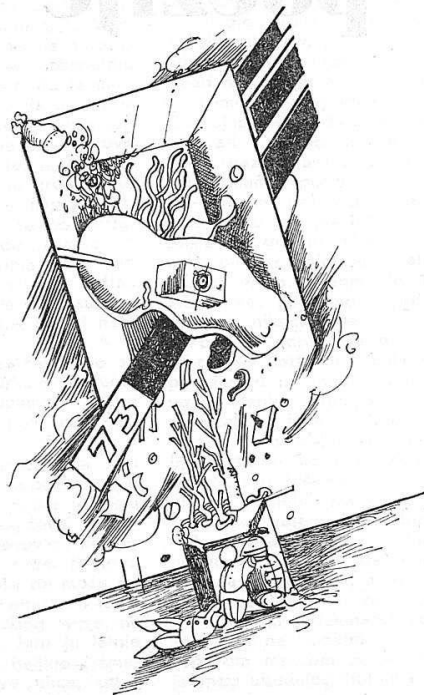
branko bošnjak

ČASKANJA

O MOHOROVU

ma toliko ne navaljuje dok Igor Mohorov govori.

Tako nikada ne mogu biti sasvim siguran. U svemu tome ima prilično mutnog i nerazumljivog. Stoga, kažem, nisam baš siguran u Mohorova. Istina, pa to nisam ni pokušavao drugačije objasniti nego samom Mohorovljevom pričom, njegovim doživljajima, ili

onim što ste vi spremniji nazivati snovima, ali opet znam da za vas to ne može biti istina. Teško je sa Mohorovom.

Taj njegov predak koga se on i danas slijepo drži kao nekog uzora, ali ne u onom običnom smislu, kao pokvarenjaka i razvratnika, i on je svakako postojao negdje, sklon sam vjerovati, u nekom kutu zemlje, u onim pustarama kuda me Mohorov i vodio jedne jeseni, o čemu sam i mislio pričati, prije nego sam uvidio prazninu i nemoć svega što je u mojoj ruci i na ovom papiru, i riječi koja sama u sebi ne krije neku konačnu istinu, uvjerenje, i nije sama po sebi toliko snažna da promijeni i uvjeri one koji, u nepovjerljivosti, takve riječi ne izgovaraju ili ih izgovaraju u sasvim drugačijem smislu i značenju. Čitav jedan svijet kojim me vodio na tom dugom putovanju čini se siromašan i previše jednostavan kada ga izgovaram, kada ga izgovaram pred vama u želji da vas uvjerim u istinitost Igora Mohorova i njegove bolesti. Ali, uvijek ponovo osjećam, sve što činim samo je puko prevodenje nekog ogromnog značenja na neki vrlo siromašan jezik u kome se sve što je izvan njegove suhe, otvrdnule kože, pojavljuje kao tlapnja, bezvrijedna magla, dim koji davi i ne dozvoljava razborito gledanje. Znam, o tome mi je Mohorović govorio na putu, i mislio sam o svemu šutjeti, i pričati samo događaje, sitne pokrete u kojima se možda može uhvatiti nešto od jednostavnog prisustva istine, a da se ne govori odmah o njenom značenju. Jer govorili smo, zapravo, Mohorov je govorio, u tom dalekom pustom kraju, o tome kako ne smijemo tražiti da se istina potpuno iscrpi upravo u onome što se nama čini da ona jest. Ili, otprilike, nešto slično, sa mnogo detalja i preliva koji meni izmiču. Teško je tako, upravo tako pisati kao što on govori.

„Na primjer — govorio je — ja se ne mogu odvojiti od svega što je toj mojoj silovanoj pra-pa-pa-babi učinio njen otac. Ne mogu mu ni suditi, jer bi moja osuda bila previše jeftin izlet u neku tuđu zemlju u kojoj su sada samo nemoćne stankelje i bakice prislonjene uz zid, a mi se nabacujemo krpnim loptama, gađamo zračnim puškama i dobivamo ordene ruže ili ordene drugog cvijeća. To je previše jeftino, tako je samo u teatru, to je naivna literatura koja služi samo kao opijum, jednodnevni opijum... Ali, od mene ne mogu očekivati ništa više. Sve drugo negdje je sasvim na drugoj starni, a tu još nitko nema pristupa. I ja sam prilično dugo sam pred tim dverima koja se ne otvaraju, a tko zna da li su to ona vrata koja trebaju bilo koga bilo kuda propustiti!”

Tako Igor Mohorov. Jer je njemu razgovor važniji od svega. Ostavit će dobru večeru, ne bi li sa vama presretno okonu sitnu pomisao koju ste sasvim bezazleno izvalili i koja vam, tko zna kako, pada na pamet. A uhvatit će vas tako da ćete se i sami uskorokanuti jela i zagnjuriti se u hladnu vodu njegovih riječi, što zbog neugodnosti, čisto fizičke, što zbog neugodnih obrata koje poprma njegova analiza, u kojoj se osjećate goli i ostavljeni na nekoj pustoj poljani, na samoj smrznutoj zemlji koju dotičete guzovima, a vjetar fijuče okolo i skida i posljednje dlačice sa naježene kože... Kažem, prilično neugodno, iako i poslije toga ima mučenja na koja je Mohorov spreman staviti nekog zalutalog sugovornika.

Ali, sve se čini nevjerovatno i primedbe o tome kako se o istinitosti, naročito, o Igoru Mohorovu, ne može govoriti, neprestano me podsjeća kako je sve to smušeno i nepovezano, iako neka smušena priča u kojoj se ne može naročito uživati. I, konačno, o Mohorovu ne znam što bi se moglo ispričati a da ispadne vjerovatno. Ako još i budem pokušavao pričati sumnjive zgrade i događaje koji su mi se činili vrijedni pamćenja, mislim da to mora biti prožeto jakim, jasnim zračima nepovjerenja. Ako ste i vi nepovjerljivi, to je za mene samo još jedan znak kako se sumnjičavost našeg svijeta nužno podmeće između svih tlapnji koje bi se u snu, u nekom tkanju koje bi dakle moglo sačuvati to tanano tkivo, još i mogle održati, ali na suhom zraku nestaju, hlape...